

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים ל"ג עמוד א'

בגמ', תאמר במעילה שאם נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה, שמעל.

א. **ופירש"י:** "כגון היו כאן גיזי חולין וגיזי עולה ונתכוין ליטול של חולין והלכה ידו על של עולה ומכיר הוא מי עולה ומי חולין אלא שנסתכל במקום אחר דהיינו שאין מתכוין למעשה זה וחיוב מעילה, דוחטאה בשגגה כל דהו כתיב, ולא כתב בה מיעוטא כדכתיב בשבת מלאכת מחשבת וכתיב בשאר מצוות אשר חטא בה פרט למתעסק, והיינו מתעסק שמתעסק בדבר אחר ובא זה לידו".

והקשה **הפני יהושע**, דמדוע למדה הגמ' מעילה שחייב בה מתעסק לשבת שפטור, הא גבי שבת מתעסק פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה (ביצה י"ג), אך גבי שאר איסורים הא הגמ' בכריתות (י"ט): אומרת שהמתעסק בחלבים ועריות חייב **שכן נהנה**, וא"כ אין חומרא במעילה יותר משאר איסורים שכן נהנה, ומעילה היא דומיא דחלבים ועריות, ושפיר הוה לן למילף מעילה בקל וחומר **משאר מצוות**, כגון חלבים ועריות, דפטור מקרבן במזיד.

ומבאר הפנ"י: "ונראה ליישב דהתם טעמו בצידי שכן נהנה שטועם **טעם איסור ממש** בחלבים ועריות, משא"כ במעילה שנתכוין לחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שלא נהנה כלל מאיסור של עולה טפי מאילו היה חולין גרידא, שאין בהם אלא שינוי השם לבד". והיינו, דבאיסור שיכול להיות שטעמו או הרגשתו שונה מההיתר הדומה לו, אמרין שמתעסק חייב שכן נהנה מהאיסור, בהנאה שיתכן שבדומה לו בהיתר לא היה נהנה כזו הנאה בדיוק, אך במתחמם מגיזי צמר, שאותה הנאה יש לו בדיוק מההיתר, לא הרויח כלום מהאיסור שעל זה אפשר לומר **שכן נהנה**, ולכך זה יותר דומה לנתכוון לתלוש מהתלוש ותלוש מהמחובר, שההנאה מהאיסור וההיתר שוים הם.

ב. וכתב **הגרע"א** בדו"ח בסוג': "תמוה לי הא חלבי' ועריות מתעסק חייב שכן נהנה ואפ"ה במזיד ליכא קרבן, ומצאתי בעז"ה שתמה כן בפ", ומה **שתירץ אינו מובן**, דגם בעריות כן אם נתכוין לבא על פנוי' ובא על א"א **דלא נהנה כלל מהאיסור א"א טפי מאלו היתה פנויה**". וכן תמה **השפת אמת** בסוג' על הפנ"י.

ואינו כדאי כלל להרהר, אך בעניי לא זכיתי להבין את תמיהתם על הפנ"י, דהלא בשני גופים נפרדים הוי ב' מיני הנאה ועל זה קאי הפנ"י, ובאותה אשה שסבר שהיא פנויה ואותה אשה עצמה היא אשת איש, שההנאה היא לכאורה זהה כי זה אותו הגוף שמזה הקשה הגרע"א, הרי לא הוי מתעסק **אלא שוגג**, כמפורש ברש"י בכריתות (י"ט: ד"ה מתעסק), ומה שכתב שם רש"י בריש דבריו גבי **אשתו** נדה, כבר כתבו המפרשים דהוא טעות הדפוס ותלמיד טועה כתבו, עי' **זרע יצחק** (שבועות י"ט: ד"ה בסוגיא דמתעסק) מסתפק במתעסק באותו דבר עצמו ולא בב' דברים, ומכריע שאף באותו שו"ר בס"ד שהגרע"א עצמו בחידושו לכריתות (שם, ד"ה בסוגיא דמתעסק) מסתפק במתעסק באותו דבר עצמו ולא בב' דברים, ומכריע שאף באותו דבר עצמו הוי מתעסק, אך מכל השו"ט שם חזינן דהוא דבר המחודש לו, והקודמים לו לא הבינו כך, וא"כ מה שתמה כאן על תירוצו של הפנ"י, היינו שתמה לפי שיטתו שם בכריתות שאינו מחלק בין גוף אחד לב' גופים, [והשפ"א אולי מייירי בב' גופים, רק סבר שזה אותה הנאה].

ג. ואולי אפשר עוד ליישב בס"ד את קו' הפנ"י, דמה שאמרין שמתעסק פטור בשבת, היינו מפני שהמעשה שביקש לעשות לא נעשה. וכגון שביקש לחתוך את התלוש וחתך את המחובר - זהו מעשה אחר לגמרי, כי באחד הוא עושה מעשה חתיכה בעלמא, ובשני הוא עוקר צמח מיניקתו, וע"כ פטור, **כי הטעות הוא במעשה גופא**, הוא כלל לא עשה את המעשה שהתכוין לעשותו, ואמנם ככלל גם טעות מסוג זה כלולה בעבירת שגגה, אלא שהתורה מלמדת אותנו ששוגג מסוג זה פוטרנו, והסיבה לדבר, משום שבשבת התורה אוסרת את המעשה, ודורשת שיעשה את המעשה שהוא ביקש לעשות, ואם רוצה לחתוך תלוש וחתך מחובר נעשתה מלאכה לגמרי אחרת.

משא"כ בהנאה, אם ביקש לאכול שומן ואכל חלב חייב, דמה בכך שלא הכיר את המצב, הלא גם זה נחשב לשוגג, דשם לא אסרה התורה את המעשה אלא את ההנאה, והנאה יש כאן, ומה שלא ידע הוי שוגג בעלמא. כלומר, היכא שהאיסור הוא המעשה, אינו חייב אם נעשה מעשה שלא התכוין אליו, שהרי עשה מעשה אחר לגמרי, לאפוקי היכא שהאיסור הוא ההנאה, אין זה חיסרון כשלא נעשה המעשה שחשב לעשות. וא"כ הפנ"י הקשה דהלא סוף סוף גם במעילה יהיה חייב כמו בחלבים ועריות מפני שנהנה, אפשר לחלק, כי בהקדש אסרה התורה **המעשה**, כי כשנהנה מהקדש בלי שפוגם אינו חייב, ואי לא הפסוק "בשגגה" הבא להרבות כל סוג של שגגה, אף מתעסק, הייתי אומר שאם לא עשה את המעשה שהתכוין לעשות אינו חייב, דומיא דשבת, וע"כ שפיר בעי קרא לחיובו, ונמצא שיש צד חומרא במעילה שאין בשאר מצוות.

ד. ולפי"ז מיושבת הקושיא שמקשין, כיצד עובר בפסח בבל יראה על חמץ שאינו ידוע לו, הלא הוי מתעסק. ולהנ"ל ניחא, דגם מתעסק הוי בכלל שגגה, ורק היכא שהאיסור הוא במעשה, פטרה התורה, כי לא עשה את המעשה שביקש לעשות, אבל בל יראה אינו מעשה כלל, אדבריה הוא עובר על זה גופא שיש לו חמץ בביתו הגם שלא עשה מעשה, ורק כדי להתחייב מלקות עליו לעשות מעשה, (עי' רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ג), וא"כ גם מתעסק הוי בכלל שוגג, ודו"ק.

בגמ', א"ל אין, בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא וכן מורין בבי מדרשא כוונתי.

ה. **ופירש"י:** עירין, מלאכים, כלומר תלמידי חכמים, שהם כמלאכי השרת, אמרי בבית המדרש כמותי, וכו'. והנה רש"י פי' את החלק הראשון של הפסוק "בגזרת עירין פתגמא", ואת סוף המימרא "וכן מורין בבי מדרשא", אך עדיין יש להבין מהו "ובמאמר קדישין שאלתא". ורש"י כתב שהוא פסוק בדניאל, ושם מפורש שהדבר נשאל כביכול מאת השי"ת.

והשל"ה הק' (שבועות פרק ג' מצוה אות ל"ד) מבאר זה ע"פ מדרש תנחומא, וז"ל השלה"ק: "ובמדרש ילמדנו (תנחומא שמות י"ח). וכן במד"ר שמות ל', י"ח), 'והוא באחד ומי ישיבנו' (איוב כ"ג, י"ג), **כשם שהשואל שואל למטה כך למעלה**, שנאמר (דניאל ד', י"ד) 'בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

שאלתא', כשם שנושאין ונותנין בהלכה למטה, כך נושאין ונותנין בהלכה למעלה, ובירושלמי דפאה גרסינן (פ"ב ה"ד) אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו **נאמר למשה בסיני**". עכ"ל, וכן כתב הריקאנטי (פר' יתרו ד"ה בגזרה), ע"ש. והיינו, שהתלמידי חכמים הם במקום המלאכים ברישא דקרא, ששאלו את דבר הקב"ה בהלכה זו. ועי' ראש יוסף (ביצה י"ד. ד"ה משלחין כלים במועד) ואנהירין לי הלכה מן שמיא וכו', עיי"ש.

פסחים ל"ג עמוד ב'

בגמ', אמר קרא ראשית, ששיריה ניכרין לישראל, יצתה זו שאין שיריה ניכרין.

[א]. **ופירש"י**: דאמר קרא ראשית משמע שתהא היא ראשית, ואלו שיריים ניכרים שתהא היא מתירתן לישראל, ואי במפריש תרומת חמץ מה היתר יש בשיריה שתהא ראשיתן עושה שיריים, כי הוון מעיקרא טבל הוון שרי בהנאה ואסורין באכילה - השתא נמי שרו בהנאה ואסורין באכילה משום חמץ, ולענין מאי הוון שיריים.

והקשה הגרע"א בגליון הש"ס, וא"כ יצא חידוש רב לדינא, שאם מפריש מבצק שהחמץ, על בצק שעדיין לא החמץ, ואותו בצק שלא החמץ שרי לישראל באכילה מדין פסח, ורק אסור מדין טבל עדיין, אז ע"י ההפרשה יחול שם תרומה על החמץ בפסח, כיון שזה התיר את הבצק שאינו חמץ. וכן להיפך, אם הפריש בצק שהוא לא חמץ, על בצק שהוא כבר חמץ, אז כיון שהחמץ אסור באכילה מדין חמץ פסח, אז נאמר שעל הבצק שאינו חמץ לא יחול שם תרומה, כי למעשה לא התיר באכילה, והוא פלא. וכבר הקשה בן הצל"ח (ד"ה אמר קרא) ומביא תירוץ בשם בנו החריף מוה"ר שמואל, על החלק השני שהתרומה היא חמץ והחולין אינם חמץ, דלא יהי מדין תורם מן הרעות על היפות, אך לא ניחא ליה בהא, וסליק בקושיא, עיי"ש.

והיום (ט' טבת תשפ"א) בעת השיעור דף היומי אחר התפילה האבר"ך הר"ר אברהם מיכאל יחיאל פוגל הי"ו רצה לתרץ, דאולי היכא שהתרומה היא חמץ והחולין הם מצה, וכן להיפך לא הוי מאותו מין כיון שהחמץ אסור וחייב בשריפה, ולכך לא יחול התרומה שהוא מין אחר. ובתחילה דחיתי תירוץ כי מהיכי תיתי שיקרא מין אחר בגלל שחייב שריפה, אך כשעיינתי שוב ראיתי שהחתם סופר כתב ממש כדבריו, ותיתי לי שהוא זכה לכיוון לדברי קדשו.

וז"ל החתם סופר (ד"ה ראשית ששירי ניכרים): "בצל"ח הקשה [וכו'] ולענ"ד הנהי תרי מיני תרומה שהזכיר לאו תרומה נינהי בלא הכי, דנהי דקיימי לריה"ג דחמץ מותר בהנאה מ"מ לשריפה קאי דכתיב תשבתו, וכתיב לא יראה ולא ימצא אלא בשעת בעורו לתהני מניה ומ"מ לשריפה קאי וכשרוף דמי וכתותי מכתת שעורי', ונהי דתרומה אין לה שיעור מן התורה מ"מ חטה על חטין בעינין ולא אפר על חטין ולא חטין על אפר, ולא משכח"ל רק חמץ על חמץ".

[ז]. ועי' ברש"ש שתמה על הצל"ח והגרע"א שנעלמו מעיניהם הטהורות שהירושלמי הקשה ותירץ זאת, וז"ל הירושלמי (פסחים פ"ב, ה"ג) "א"ר זעירה כל תרומה שאינה מתרת את השירים לאכילה אינה תרומה. הפריש חמץ על מצה מה? א"ר זעירה, מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה ואפילו הימינה למקום אחר אינה תרומה". וכן תמה השפת אמת עליהם בלא לציין לירושלמי, אלא מסברא דנפשיה, והוא פלא. ותירוץ הירושלמי הוא, דכיון שמאותה עיסה של טבל עצמו לא יכול להפריש, כיון דהוא חמץ, לכך גם מעיסה אחרת אינה יכול להפריש, כי כל מה שמעצמו אינו יכול להפריש, אינו יכול להביא ממקום אחר.

ועוד יותר צריך להבין דבריהם הקדושים, דלא רק הירושלמי נעלם מעיניהם הטהורות, אלא סברא ותירוץ זה מפורש בתוס' בבכורות (י"ב: ד"ה כיון וכו') גבי עיסת שביעית שאינה יכול להרים ממנה חלה, דאסורה באכילה, ופריך התוס': "ואע"ג דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת ומקיף שתיהן, מ"מ הך לאו בת חלה היא ולא מצי לאפרושי מגופה הוי כמו מן החיוב על הפטור". [שו"ר שהגרי"מ בידמן בהגהו' על השפ"א ציין לתוס' זה ותמה על הצל"ח והגרע"א, וברך שכיוונתי].

[ח]. והנראה לומר בס"ד, דודאי חלילה לנו מלומר שמעיניהם הקדושות של רבותינו הצל"ח ורע"א נעלם ירושלמי מפורש ותוס' מפורש, אלא ברור שעיקר קושיית הצל"ח והרע"א [וכן לכאורה משמע מהח"ס הנ"ל] היא רק לחד גיסא, שמפריש מתרומת חמץ על מצה, שאז הוי שיריה ניכרין, ואז ממינה אפשר להפריש - כי הטבל הוא מצה ועל זה לא קאי הירושלמי והתוס', ואמנם לתי' קמא בגמ' "לו" לאכלה, צריך שהתרומה היה ראוי לאכילה, ועל כן אי אפשר לעשות תרומה שהיא חמץ, אך בתי' ב' של הגמ' לא ילפינן מ"לו", וסגי שהתרומה מותר בהנאה כדי שיחול על זה שם תרומה, וסוגיין הלא אזלה כר"י הגלילי שחמץ מותר בהנאה, וא"כ כל מה שאינה יכול לעשות תרומת חמץ, כי כל הטבל הוא חמץ ולא מתיר לישראל באכילה מחמת איסור חמץ שבו, ועל זה קשה, דאם הטבל הוא מצה, אז תרומת חמץ תתירו. ומה שהם לא הזכירו כלל אף ברמז הירושלמי והתוס', הנה הצל"ח כתב שם בסוף דבריו "ואמנם סוגיות הללו ארוכות ועמוקות ואין כאן מקומו להאריך בזה", ואני מאמין באמונה שלמה שכונתו היתה גם לירושלמי והתוס' הנ"ל.

[ט]. עוד י"ל, דהנה עי' בפרי יצחק (ה"א סי' ל"ז), ובאר שמש (פ"ד מע"ז הי"א), ובמנחת שלמה (ה"א סי' נ"ח), דכל אחד מהם על פי דרכו בסוגי' אחרת, מבאר שהירושלמי הנ"ל חולק עם בבלי, וכן מקשים שהירושלמי בתרומות חולק על הירושלמי הנ"ל בפסחים, וא"כ קושייתם היא לאידך מ"ד, ולא לר' זעירא המובא בירושלמי פסחים הנ"ל, אלא להחולקים עליו.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"ג: rabinoviz@gmail.com